Rahoitusmarkkinaosasto
Maarit Pihkala, Jaana Vehmaskoski

Eduskunnan talousvaliokunnalle

**HE 236/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain ja finanssivalvonnasta annetun lain 3 ja 20 b §:n muuttamisesta**

Talousvaliokunta on toimittanut valtiovarainministeriölle asiantuntijakuulemisten yhteydessä saadut lausunnot ja pyytänyt ministeriöltä vastinetta niiden johdosta. Vastineessa on huomioitu myös hallituksen esitystä koskevat valiokuntien lausunnot (LaVL 7/2022 vp, PeVL 21/2022 vp ja HaVL 11/2022 vp).

Valtiovarainministeriö lausuu asiassa seuraavaa:

## Yleistä

Hallituksen esityksessä on pääosin kyse Euroopan unionin lainsäädännön implementoinnista ja FATF:n Suomelle osoittamien sääntelypuutteiden korjaamisesta. Lisäksi hallituksen esityksessä on huomioitu joitakin kansallisia lainmuutostarpeita. Hallituksen esityksen valmistellut työryhmä piti perusteltuna odottaa joidenkin muutosehdotusten osalta komission rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevia lainsäädäntöehdotuksia. Nämä lainsäädäntöehdotukset sisältävät muun muassa asiakkaan tuntemista koskevia asetustasoisia säännöksiä.

Pääosassa valtiovarainministeriöille toimitetuista asiantuntijalausunnoista kannatettiin hallituksen esityksen sisältämiä ehdotuksia sellaisenaan.

Valtiovarainministeriö on tarkastellut ensisijaisesti valiokuntien lausunnoissa ja talousvaliokunnalle toimitetuissa asiantuntijalausunnoissa ehdotettuja muutoksia hallituksen esityksessä ehdotettuihin sääntelyratkaisuihin ja vastaa niihin jäljempänä säännöskohtaisesti.

Lisäksi vastineen lopussa on katsottu tarkoituksenmukaiseksi käsitellä joitain lausuntojen ehdotuksia, jotka eivät sisälly hallituksen esitykseen.

**1. <u>lakiehdotus: Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain muuttaminen</u>**

1 luku - Yleiset säännökset

4 § Määritelmät

1 momentti 11 i) alakohta

Rahanpesulain määritelmää poliittisesti vaikutusvaltaisesta henkilöstä ehdotetaan laajennettavaksi siten, että sillä tarkoitettaisiin myös luonnollista henkilöä, joka toimii merkittävässä julkisessa tehtävässä valtion enemmistöomisteisessa yrityksessä sekä liikelaitoksessa. Lisäksi ehdotetaan, että määritelmä kattaisi jatkossa myös muiden valtioiden kuin Suomen valtion omistamat suomalaiset yritykset.

Finanssiala ry:n (jäljempänä FA) lausunnon mukaan säännöksen määritelmä on kirjoitettu yleiseen muotoon ja sanamuotonsa perusteella kattaisi minkä tahansa valtion liikelaitokset ja kokonaan tai enemmistöllä omistamat yhtiöt sijaintipaikastaan riippumatta. Hallituksen esityksen perustelut ja vaikutusarvio on sen sijaan kirjoitettu aivan kuin säännös kattaisi vain suomalaiset (Suomeen rekisteröidyt) valtion liikelaitokset ja yhtiöt. FA:n näkemyksen mukaan jos tarkoituksena on, että säännös kattaa vain suomalaiset liikelaitokset ja yhtiöt, se tulee todeta yksiselitteisesti itse pykälässä. Jos tarkoituksena sen sijaan on, että määritelmä kattaisi kaikkien valtioiden enemmistöllä omistamat yhtiöt kaikkialla maailmassa, säännöksen perusteluja tulisi tarkentaa vastaavasti. Hallituksen esityksen perusteluissa esitetään myös, että ns. pörssiyhtiöt jäisivät määritelmän ulkopuolelle. FA pitää rajausta hyvänä ja perusteltuna, mutta katsoo, että kyse on niin merkittävästä rajauksesta, että siitä tulisi säätää lain tasolla.

**Valtiovarainministeriön vastaus:**

Hallituksen esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 54) ja vaikutuksissa yrityksiin (s. 23) on todettu, että määritelmä kattaisi jatkossa myös muiden valtioiden kuin Suomen valtion omistamat suomalaiset yritykset. Valtiovarainministeriö jättää valiokunnan harkittavaksi, tulisiko sellaisten yhtiöiden, joiden arvopaperi on kaupankäynnin kohteena kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetun lain 1 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla säännellyllä markkinalla, jättämisestä määritelmän ulkopuolelle säätää lain tasolla.

1 momentti 20) kohta

Esityksessä ehdotetaan epäilyttävän liiketoimen käsitteen määritelmän lisäämistä rahanpesulakiin.

Hallintovaliokunta pitää lausuntonsa mukaan hyvänä, että ehdotettu epäilyttävän liiketoimen määritelmä arvioidaan laajasti kattaen kaikki asiakkaan toiminta, jolloin epäilyttävyys voi liittyä sekä asiakkaan toimintaan ilman välitöntä kytkentää konkreettiseen yksittäiseen liiketoimeen että yksittäisiin liiketoimiin.

Asiantuntijalausunnoista erityisesti Etelä-Suomen aluehallintoviraston ja Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksen lausunnoissa tuettiin hallituksen esityksen mukaista ehdotusta.

Lausuntonsa mukaan FA pitää hallituksen esityksessä esitettyä tavoitetta selkiyttää oikeustilaa hyvänä, mutta haluaa kiinnittää huomiota siihen, ettei EU:n nykyinen tai valmisteilla oleva rahanpesusääntely sisällä epäilyttävän liiketoimen määritelmää. FA pitää tätä selvänä puutteena, koska kyse on rahanpesun torjunnan kannalta keskeisestä käsitteestä, jonka tarkempaa

määrittelyä ei tulisi jättää kansallisen sääntelyn varaan. FA pitää rikostorjunnan ja rahanpesusääntelyn tavoitteiden kannalta välttämättömänä, että lakitekstissä tai vähintään sen perusteluissa tuodaan selvästi esille se, että epäilyttävänä liiketoimena voidaan pitää myös liiketapahtumaa, joka voi täyttää alkurikoksen tunnusmerkistön. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi maksuvälinepetos, jota ilmoitusvelvollinen epäilee asiakkaan tuntemiseen liittyvien tietojensa perusteella, tai asiakkaan tekemä maksutoimeksianto, jonka todellisesta luonteesta asiakas ja ilmoitusvelvollinen ovat eri mieltä. FA toivoo lisäksi lain tekstiin tai perusteluihin selvennystä siihen, että ilmoitusvelvollinen voisi tällaisissa tilanteissa rahanpesulain 4:5:n nojalla asiakkaan tahdon vastaisesti kieltäytyä toteuttamasta liiketoimea, jos sillä on perusteltua aihetta epäillä asiakkaan joutuvan petoksen uhriksi.

**Valtiovarainministeriön vastaus:**

Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa (s.56) kuvataan epäilyttävän liiketoimen käsitteen sisältöä seuraavasti: ”*Epäilyttävän liiketoimen käsitettä voidaan pitää eräänlaisena kattokäsitteenä asiakkaan epäilyttävälle toiminnalle. Epäilyttävyyttä tulee arvioida laajasti kattaen kaikki asiakkaan toiminta. Epäilyttävyys voi liittyä toisaalta sekä asiakkaan toimintaan ilman välitöntä kytkentää konkreettiseen yksittäiseen liiketoimeen että yksittäisiin liiketoimiin. Tämä on yhdenmukainen tulkinta myös asiakkaan tuntemista ja ilmoitusvelvollisuutta koskevien vaatimusten kanssa. Ilmoitusvelvollisen ei tarvitse epäilyttävästä liiketoimesta ilmoittaessaan tietää, onko kyse mahdollisesta rahanpesusta, terrorismin rahoittamisesta tai jostain muusta rikollisesta toiminnasta. Ilmoitusvelvollinen on velvollinen ilmoittamaan siitä, että sen oman kokemuksen ja asiakkaan tuntemisen perusteella se epäilee, että jotain epäilyttävää ja mahdollisesti laitonta on käynnissä, mutta sen ei tarvitse tietää tarkemmin mistä on kyse. Liiketoimen todellisen luonteen selvittäminen kuuluu rahanpesun selvittelykeskuksen tehtäviin*.”
Näin ollen valtiovarainministeriö katsoo, että FA:n lausunnossaan esittämä huoli on jo huomioitu hallituksen esityksen perusteluissa. Lisäksi valtiovarainministeriö katsoo, että voimassaolevan rahanpesulain 4 luvun 5 ja 1 §:t mahdollistavat liiketoimesta kieltäytymisen ja siitä ilmoittamisen epäilyttävän liiketoimen yhteydessä.

3 luku - Asiakkaan tunteminen

3 § Asiakkaan tuntemistiedot ja niiden säilyttäminen

Pykälän 2 momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että kohtaan lisättäisiin yleisiä edunvalvojia koskeva poikkeus, jonka mukaisesti ilmoitusvelvollisen olisi säilytettävä asiakkaan tuntemista koskevista tiedoista yleisen edunvalvojan osalta edunvalvojan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero.

Hallintovaliokunta pitää lausuntonsa mukaan ehdotusta perusteltuna, ottaen huomioon tarpeen sovittaa yhteen tarkemmin rahanpesun torjunnan tarpeet ja tietosuojalainsäädännön vaatimukset sekä yleisten edunvalvojien turvallisuuteen ja yksityiselämän suojaan liittyvät näkökohdat. Lainmuutoksen osalta ehdotettu lain voimaantulo 1.4.2023 on tarpeen tietojärjestelmämuutosten vaatiman ajan huomioimiseksi.

Lakivaliokunta katsoo lausuntonsa mukaan, että ehdotus on perusteltu, ottaen huomioon tarpeen sovittaa yhteen tarkemmin rahanpesun torjunnan tarpeet ja tietosuojalainsäädännön vaatimukset sekä yleisten edunvalvojien turvallisuuteen ja yksityiselämän suojaan liittyvät näkökohdat. Valiokunta katsoo, että tulevissa säädöshankkeissa on perusteltua arvioida sääntelyn kehittämistä niin, että edunvalvojille annettaisiin mahdollisuus asioida myös etänä.

Finanssivalvonta kannattaa ehdotettuja muutoksia ja arvioi niiden parantavan yleisten edunvalvojien turvallisuutta ja yksityiselämän suojaa. Finanssivalvonta katsoo muutosten huomioivan myös nykysääntelyä paremmin julkiseen sektoriin ja viranomaisiin liittyviä erityispiirteitä.

Tietosuojavaltuutetun toimiston (jäljempänä TSVT) lausunnossa pidetään hyvänä ja kannatettavana sitä, että ehdotetun muutoksen myötä tietojen minimointiperiaate huomioidaan paremmin rahanpesulaissa.

FA:n lausunnon mukaan menettely soveltuu vain tilanteisiin, joissa yleinen edunvalvoja asioi fyysisesti ilmoitusvelvollisen luona. Edunvalvoja voidaan tuolloin tunnistaa järjestysnumeron perusteella tarkistamalla viranhaltijan nimi ja tiedot tämän työnantajan kautta, mutta henkilöllisyyden todentaminen edellyttänee jatkossakin tietojen paikkansapitävyyden varmentamista virallisesta henkilöasiakirjasta. FA pitää tärkeänä, että sääntelyä kehitettäisiin niin, että yleisille edunvalvojille annettaisiin mahdollisuus asioina myös etänä.

**Valtiovarainministeriön vastaus:**

Valtiovarainministeriö viittaa Etelä-Suomen oikeus- ja edunvalvontapiirin lakivaliokunnalle antamaan lausuntoon, jossa todetaan, että esitetyn muutoksen voidaan tällaisenaan jo nähdä sujuvoittavan ja helpottavan yleisen edunvalvonnan päämiesten pankkipalveluiden saantia. Esimerkiksi päämiesten oman toimintakyvyn edistämisen ja itsemääräämisoikeuden kannalta keskeisten verkkopankkitunnusten saamiseen liittyvissä menettelytavoissa on ollut suuria eroja eri pankkiryhmittymien välillä. On saatettu edellyttää, että edunvalvoja päämiehen kanssa yhdessä tai päämiehen sijasta allekirjoittaa päämiehen verkkopankkitunnuksia koskevan sopimuksen ja sitoutuu sen ehtoihin, vaikka lain mukaan kysymys on päämiehen itsensä ja pankin välisestä sopimuksesta. Kun tarvetta edunvalvojan henkilötietojen ja henkilöllisyystodistuksen tallentamiseen pankin tietojärjestelmään ei enää ole, on oletettavaa, että prosessi pankkitunnusten saamiseksi ainakin tiettyjen pankkiryhmien osalta helpottuu.

Valtiovarainministeriö katsoo, että tulevissa säädöshankkeissa on kuitenkin tarpeellista arvioida sääntelyn kehittämistä niin, että yleisille edunvalvojille annettaisiin mahdollisuus asioina myös etänä. Valtiovarainministeriö ei pidä tässä vaiheessa tarkoituksenmukaisena toteuttaa muita kuin kiireellisinä pidettyjä asiakkaan tuntemistietojen käsittelyyn liittyviä lainmuutoksia, ottaen huomioon käsiteltävänä olevan komission asetusehdotuksen sisällön.

3 a § Rikostuomioita ja rikoksia koskevan tiedon käsittely

Ehdotettu rahanpesulain 3 luvun 3 a § sisältäisi säännökset, jotka koskevat rikostuomioihin ja rikoksiin liittyvien henkilötietojen käsittelyä.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää lausunnossaan erityistä huomiota siihen, että perustelujen (s. 59) mukaan ilmoitusvelvollinen voisi käyttää lähteenä yleisesti saatavilla olevaa tietoa, esimerkiksi ns. adverse media -tietoja, joista ilmenee asiakkaaseen kohdistuva rikosepäily tai rikostuomio. Adverse media -tiedoilla tarkoitetaan erilaisista medialähteistä peräisin olevaa negatiivista tietoa asiakkaasta. Erityisesti rikosepäilyjen osalta tiedon luotettavuus voi vaihdella huomattavastikin, jos tieto ei ole peräisin esitutkintaviranomaiselta, ja tiedon käyttöön liittyy riskejä rekisteröidyn oikeuksien kannalta, vaikka tieto olisi sinänsä peräisin julkisesta lähteestä. Perustuslakivaliokunnan mielestä on merkityksellistä, että säännösehdotuksen mukaan ilmoitusvelvollisella on oikeus käsitellä tällaista henkilötietoa, jos se on peräisin luotettavasta lähteestä ja on paikkansapitävä ja ajantasainen. Säännöksen mukaan ilmoitusvelvollisella on myös oltava käytössään menettelyjä, joiden avulla kyseistä tietoa käsiteltäessä voidaan tehdä ero syytteiden, rikostutkinnan, oikeudenkäyntien ja tuomioiden välillä ottaen huomioon

oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskeva perusoikeus, puolustautumisoikeus ja syyttömyysolettama. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan nyt ehdotettu sääntely ei perustu välittömästi kaikilta osiltaan EU-oikeuden täytäntöönpanoon liittyviin velvoitteisiin. Lausunnon mukaan talousvaliokunnan on syytä huolellisesti varmistua sääntelyn yhteensopivuudesta EU:n tietosuoja-asetuksen kanssa erityisesti myös käsittelyn suojatoimien sääntelyn riittävyyden sekä tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden osalta.

Hallintovaliokunta toteaa lausunnossaan, että ehdotettu säännös selkeyttää tilannetta nykyiseen sääntelyyn verrattuna ja pitää tätä ehdotusta tärkeänä parannuksena nykytilaan, jossa käsittelyperuste on ollut näiden tietojen osalta epäselvä. Valiokunnan saaman asiantuntija-arvion mukaan säännösten sisältöön ei vaikuttaisi liittyvän erityisiä ongelmia suhteessa EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 10 artiklaan tai muuhun lainsäädäntöön. Valiokunta tuo kuitenkin lausunnossaan esiin valiokunnan asiantuntijalausunnosta esiin nousevan huomion, joka koskee ehdotetun pykälän 1 momenttia. Sen perustelujen mukaan ilmoitusvelvollinen voisi käyttää lähteenä yleisesti saatavilla olevaa tietoa, esimerkiksi ns. adverse media -tietoja, joista ilmenee asiakkaaseen kohdistuva rikosepäily tai rikostuomio. Pykälän 3 momentissa toisaalta säädettäisiin, että ilmoitusvelvollisella olisi oikeus käsitellä 1 momentin mukaista henkilötietoa, jos tieto on peräisin luotettavasta lähteestä ja on paikkansapitävä ja ajantasainen. Medialähteiden osalta on syytä huomioida, että erityisesti rikosepäilyjen osalta tiedon luotettavuus voi vaihdella huomattavastikin, jos tieto ei ole peräisin esitutkintaviranomaiselta, ja sinänsä julkisen tiedon käyttöön liittyy riskejä rekisteröidyn oikeuksien kannalta. Ehdotetun 3 momentin merkitys korostuu tällaisessa tilanteessa. Valiokunta toteaa, että on erityisen tärkeää, että julkisista lähteistä peräisin olevat rikostuomioihin ja rikoksiin liittyvät tiedot ovat varmoja ja luotettavia.

Lakivaliokunta tuo lausunnossaan esiin, että esityksestä ilmi käyvin tavoin Euroopan pankkiviranomainen on antanut ohjeistusta, jonka mukaan tällaiset tiedot voivat sisältää olennaista informaatiota asiakkaaseen tai tosiasialliseen edunsaajaan liittyvistä riskeistä. Lakivaliokunta lausuu saamansa selvityksen perusteella, että ohjeiden noudattamiseksi tällaisten tietojen käsittelyä voidaan pitää perusteltuna ilmoitusvelvollisen toiminnassa. Valiokunta katsoo, että ehdotettu sääntely on siten perusteltu. Lakivaliokunta viittaa lausunnossaan myös komission antamaan uuteen asetusehdotukseen rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen (COM(2021) 420 final). Kyseinen asetusehdotus sisältää vastaavaa sääntelyä kuin nyt 1. lakiehdotuksen 3 luvun 3 a §:ään on ehdotettu. Asetusehdotus tarkoittaa toteutuessaan sitä, että asetusehdotuksen sääntely on suoraan sovellettavaa oikeutta, eikä samoja kysymyksiä koskeva kansallinen sääntely ole jatkossa mahdollista ilman nimenomaista kansallista sääntelyliikkumavaraa. On siten todennäköistä, että nyt ehdotettu kansallinen sääntely joudutaan kumoamaan lyhyelläkin aikavälillä. Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta kuitenkin lausuntonsa mukaan katsoo, että ehdotettu sääntely on perusteltu ja asianmukaista sisällyttää lainsäädäntöön jo tässä vaiheessa, sillä vallitsevaa sääntelyn tilaa on pidetty epätyydyttävänä. Myöskään asetusehdotuksen käsittelyaikataulusta ei ole täyttä varmuutta. Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan ehdotetussa 3 luvun 3 a §:ssä on huomioitu asetusehdotuksen vastaavan sääntelyn muotoilut. Hallituksen esityksessä ehdotetussa sääntelyssä on huomioitu myös EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 10 artikla, artiklan edellyttämät erityiset suojatoimet mukaan lukien. Lausunnon mukaan hallituksen esityksen ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunnalla ei ole huomauttamista myöskään ehdotetun 3 a §:n sisältöön.

TSVT:n lausunnon mukaan rikostuomioihin ja rikoksiin liittyvien henkilötietojen käsittelyä koskevan ehdotuksen suhdetta perustuslain 10 §:ään ei ole arvioitu säätämisjärjestysperusteluissa riittävän yksityiskohtaisesti suhteessa perusoikeuksien yleisiin rajoittamisedellytyksiin. Lausunnon mukaan perusteluiden valossa jää varsin epäselväksi, voisiko rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskejä vähentää ja hallita henkilötietojen suojaan vähemmän puuttuvin keinoin. Lausunnon mukaan yleisesti saatavilla olevien rikostuomioita ja rikoksia koskevien tietojen käsittelyn välttämättömyyttä on vaikea nähdä. Luotettavasta avoimesta lähteestäkin saadun rikostuomiota koskevan tiedon

käsittelyn välttämättömyyttä ehdotetun 3 a §:n 1 momentissa säädetyissä käsittelyn tarkoituksissa on vaikea nähdä. Epätavalliseen liiketoimeen liittyvän selonotto- ja ilmoitusvelvollisuuden toteuttamiseksi rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen liittyvän rikostuomiota koskevan tiedon käsittelyn välttämättömyyttä on vielä vaikeampi nähdä, kun saadun rikostuomion olettaisi jo olevan sen tahon tiedossa jolle ilmoitus tehdään (Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskus).

TSVT:n lausunnon mukaan pelkkää rikosepäilyä koskevan yleisesti saatavilla olevan tiedon käsittely on täysin eri asia kuin ehdotuksen välttämättömyyden perusteena käytetty tarve käsitellä tietoa syyllistymisestä rikokseen tai osallisuudesta rikokseen. Huomioiden median käytännöt seurata ja uutisoida esiin tulleet rikosepäilyt ja tuomioistuinten myöhemmät mahdollisesti vapauttavatkin ratkaisut voidaan kysyä kuinka luotettavia lähteitä ne ovat rikosepäilyä koskevien tietojen osalta ja onko ilmoitusvelvollisilla aitoja mahdollisuuksia varmistaa tietojen virheettömyys. Lausunnon mukaan on syytä huomioida, että esityksessä ei täsmennetä, mitä luotettavat lähteet olisivat, saati rajata niitä esimerkiksi julkisen sanan neuvoston jäseniin tai muihin journalistisen työn sääntöihin sitoutuneisiin tahoihin. Ehdotuksen perusteluissakaan ei ole avattu, miten yleisesti saatavilla olevan rikosepäilyä koskevan tiedon luotettavuus sekä paikkaansa pitävyys ja ajantasaisuus arvioitaisiin käytännössä. Myöskään yleisesti saatavilla olevan tiedon lähteiden luotettavuutta ei ole täsmennetty esityksen perusteluissa, vaan se jäisi täysin ilmoitusvelvollisen harkintaan. Lähteen luotettavuutta ja tiedon oikeellisuutta koskevan merkinnän tekemistä ei myöskään ole ehdotuksen mukaan erikseen velvoitettu tekemään, vaikka sitä voidaan pitää keskeisenä suojatoimenpiteenä myöhemmin arvioitaessa tiedon merkitystä erityisesti asiakassuhteeseen liittyvien rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskien arvioimisessa tai selonottovelvollisuuden hoitamisessa.

Ehdotetun 3 a §:n 4 momentissa säädetään rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien suojatoimenpiteenä, että ilmoitusvelvollisella on oikeus käsitellä rikostuomioihin ja rikoksiin liittyviä henkilötietoa, jos ilmoitusvelvollisella on käytössään menettelyjä, joiden avulla kyseistä tietoa käsiteltäessä voidaan tehdä ero syytteiden, rikostutkinnan, oikeudenkäyntien ja tuomioiden välillä ottaen huomioon oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskeva perusoikeus, puolustautumisoikeus ja syyttömyysolettama. TSVT:n lausunnon mukaan perusteluissa ei ole avattu mitä nämä menettelyt voisivat käytännössä olla. Sinällään esimerkiksi avoimesta lähteestä kerätyn rikosta koskevan tiedon yhteyteen tehty merkintä siitä onko kyse epäilystä, syytteestä vai tuomiosta auttaisi tiedon hyödyntäjään arvioimaan sen merkitystä. Tämä olisi syytä avata perusteluissa. Lausunnon mukaan on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota myös siihen, että ehdotetun sääntelyn puitteissa ilmoitusvelvollisten olisi mahdollista huomioida asiakasta koskevissa riskiarvioinneissa myös esimerkiksi rikostuomioita, -syytteitä ja -tutkintaa koskevia tietoja sellaisista valtioista, joissa ei voida taata oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, syyttömyysolettamaan tai puolustukseen.

Lausunnossa kuvattujen epävarmojen tietojen käsittelyyn erityisesti asiakassuhteeseen liittyvien rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskien arvioimiseksi liittyy merkittävä riski esimerkiksi siitä, että rekisteröidyltä evätään aiheettomasti mahdollisuus pankkien tai vakuutusyhtiöiden tarjoamiin palveluihin. Kun samalla lähteen luotettavuuden arviointi jätetään täysin ilmoitusvelvollisen arvioitavaksi ja keinot havaita tietojen virheellisyydet ovat puutteellisia, saattaa rikosepäilyjä koskevan tiedon käsittely aiheuttaa kohtuuttoman korkean riskin rekisteröidyille. Lausunnon mukaan rekisteröidyn oikeutta tulla arvioiduksi täsmällisten ja luotettavista lähteistä kerättyjen tietojen perusteella ei tulisi vaarantaa. Vaikka ehdotettuun 3 a §:ään on esitetty rajauksia tilanteista, joissa rikostuomiota tai rikosta koskevaa tietoa saisi käsitellä, ehdotetun muutoksen vaikutuksia yksityiselämän suojaan on vaikea pitää

perusteluiden valossa oikeasuhteisina huomioiden erityisesti rekisteröidyille aiheutuvat korkeat riskit. Vähintään ehdotuksen välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta tulisi arvioida ja perustella tarkemmin erityisesti siltä osin kuin tietoja käytetään riskiarvion jälkeen muuhun kuin selonotto- tai ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseen, eli erityisesti asiakassuhteeseen liittyvien rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskien arvioimiseen.

Huomioiden lausunnossa kuvatut tietosuoja-asetuksen 10 artiklan edellyttämien suojatoimenpiteistä säätämiseen liittyvät puutteet, sekä käsittelyn välttämättömyyden kyseenalaisuus ja tietojen virheellisyyden havaitsemisen rajoittuneisuus, ei ehdotettu sääntely TSVT:n lausunnon mukaan myöskään täytä yleisen tietosuoja-asetuksen 10 artiklan edellytyksiä rikostuomioihin ja rikoksiin liittyvien henkilötietojen käsittelystä, eikä ehdotettu sääntely ole tietosuojaperiaatteiden mukaista.

TSVT:n lausunnon mukaan jo tässä vaiheessa olisi syytä pidättäytyä ehdottamasta kansallisia säännöksiä, jotka kaventavat perusoikeuksien suojaa osin riittämättömästi perustellulla tavalla ja jotka voitaisiin lisäksi joutua lyhyellä aikavälillä joko muuttamaan tai kumoamaan. Tarkoituksenmukaisinta olisi odottaa, että EU:n komission asetusehdotuksen lopullinen sisältö on tiedossa, mukaan lukien sallittu sääntelyliikkumavara. Ehdotetun lainmuutoksen ja asetusehdotuksen säännösten osalta on huomioitava myös, että niiden toteuttamisesta voisi aiheutua tarpeettomasti tietojärjestelmävaikutuksia yrityksille varsinkin, jos asetusehdotuksen sääntely muuttuu valmistelun aikana.

FA pitää lausuntonsa mukaan välttämättömänä, että ilmoitusvelvollisille annetaan mahdollisuus käsitellä asiakkaan tuntemistietona sellaisia EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 10 artiklassa tarkoitettuja rikostuomioihin tai rikoksiin liittyviä henkilötietoja, joka ovat välttämättömiä asiakassuhteeseen liittyvien rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskien arvioimiseksi taikka epätavalliseen liiketoimeen liittyvän 3 luvun 4 §:ssä säädetyn selonottovelvollisuuden hoitamiseksi. FA:n tiedossa ei ole, että Euroopan tietosuojavaltuutettu olisi edellyttänyt erityisiä käsittelysääntöjä tai -rajoituksia tilanteisiin, joissa rikostuomioihin tai rikoksiin liittyviä tai muitakaan henkilötietoja käsiteltäisiin rahanpesun tai terrorismin rahoituksen torjunnan tarkoituksiin, vaan yleisen tietosuoja-asetuksen tietosuojasäännöt ovat näissäkin tilanteissa riittäviä varmistamaan, että tietoja käsitellään asianmukaisesti ja lainmukaisesti tiettyä ja laillista tarkoitusta varten ja että vain tätä tarkoitusta varten tarvittavia tietoja käsitellään. FA viittaa lausunnossaan myös rahanpesulain 3:3.5:n ja 3:4.1:n säännöksiin, jotka edellyttävät, että tietojen hankinnassa kiinnitetään erityistä huomiota tietolähteen uskottavuuteen ja luotettavuuteen ja myös sitä, ettei asiakkaan tuntemistietoja tai muita henkilötietoja, jotka on hankittu ainoastaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi ja paljastamiseksi, käytetä tarkoitukseen, joka on yhteen sopimaton näiden tarkoitusten kanssa.
FA esittää ensisijaisesti, että rahanpesulain 3:3a muutettaisiin muotoon:

> *3 a § Rikostuomioita ja rikoksia koskevan tiedon käsittely*
> *Ilmoitusvelvollisella on oikeus käyttää ja muutoin käsitellä asiakkaan tuntemistietona sellaista* ***luonnolliseen henkilöön*** *kohdistuvaa rikostuomiota tai rikosta koskevaa tietoa, joka on yleisesti saatavilla, jos tieto on välttämätön:*
> *1) asiakassuhteeseen liittyvien rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskien arvioimiseksi; tai*
> *2) epätavalliseen liiketoimeen liittyvän 3 luvun 4 §:ssä säädetyn selonottovelvollisuuden hoitamiseksi.*

FA:n lausunnon mukaan ehdotettu pykälämuotoilu, joka antaisi ilmoitusvelvolliselle oikeuden käsitellä vain asiakkaaseen ja asiakkaan tosiasialliseen edunsaajaan kohdistuvia rikostuomioita ja rikoksia koskevia tietoja, on riittämätöntä rahanpesulain vaatimusten ja tavoitteiden kannalta.
Lausunnon mukaan, jos asiakkaana on oikeushenkilö, oikeudellinen järjestely tai ulkomainen trusti, on välttämätöntä, että oikeus käsitellä näitä tietoja ulottuu asiakkaan ja asiakkaan

tosiasiallisen edunsaajan lisäksi asiakkaan edustajiin ja mahdollisiin muihin vastuuhenkilöihin, jotta asiakassuhteeseen sisältyvää riskiä voidaan arvioida rahanpesulain edellyttämällä tavalla.

Edelleen FA:n lausunnon mukaan pykälän ehdotettua 2 momentin rajausta siitä, että rikostuomiota tai rikosta koskevan tiedon olisi liityttävä rahanpesuun, terrorismin rahoittamiseen tai siihen rikokseen, jolla rahanpesun kohteena oleva tai terrorismin rahoittamiseen käytettävä omaisuus tai rikoshyöty on saatu tai saataisiin, on käytännössä mahdotonta soveltaa ja esittää sen poistamista. Kantansa tueksi FA viittaa siihen, että ilmoitusvelvollisen tehtävänä on havaita, ottaa selkoa ja ilmoittaa liiketoimista, jotka ovat epäilyttäviä tai joiden tarkoituksena voi olla terrorismin suora tai välillinen rahoittaminen. Ilmoitusvelvollisen tehtävänä ei sen sijaan ole selvittää asiakkaan toiminnan tai yksittäisen liiketoimen mahdollista rikollista luonnetta. Ilmoitusvelvollisuuden syntyminen ei edellytä ilmoitusvelvollisen tietoisuutta rikoksen tapahtumisesta, vaan pelkkä selittämätön toiminta riittää. Olisi epäjohdonmukaista, että rikostuomiota tai rikosta koskevan tiedon osalta ilmoitusvelvolliselta vaadittaisiin pidemmälle menevää kykyä arvioida rikosnimikkeen täyttymistä.

FA:n lausunnon mukaan ehdotetun 2 momentin sanamuoto on epätarkka ja voisi johtaa esimerkiksi tulkintaan, jossa ilman asiakasta koskevaa rahanpesutuomiota tai muita rahanpesuun liittyviä rikostietoja ilmoitusvelvollinen ei voisi käsitellä esirikokseen liittyvää tietoa tai tuomioita, ellei ole vahvaa näyttöä siitä, että asiakas käyttää esirikoksen varoja nimenomaan rahanpesuun.

FA tuo lausunnossaan esiin, että rahanpesulaki mahdollistaa asiakkaan tuntemista ja epäilyttävää liiketoimea koskevaa ilmoitusta koskevien tietojen jakamisen konsernin tai muun taloudellisen yhteenliittymän sisällä (3:7 ja 4:4). FA pitää rahanpesulain tavoitteiden ja johdonmukaisen soveltamisen kannalta välttämättömänä, että vastaava oikeus turvataan yksiselitteisesti ja salassapitosääntöjen estämättä myös rikostuomioita ja rikoksia koskevien tietojen jakamisen ja muun käsittelyn osalta. Luottolaitoslain pankkisalaisuussääntely tai vakuutusyhtiölain vakuutussalaisuussääntely eivät tätä mahdollista, vaan asiasta tulee säätää rahanpesulaissa.

FA pitää lausuntonsa mukaan tärkeänä, että lakitekstissä tai perusteluissa selvennettäisiin, millä tavoin ilmoitusvelvollinen voi käytännössä varmistua ehdotetun 3 momentin mukaisesti tiedon luotettavuudesta, paikkansapitävyydestä ja ajantasaisuudesta.

FA pitää ehdotetun pykälän 4 momentin vaatimusta pitkälle menevänä ja käytännössä erittäin vaikeana toteuttaa. Jos vaatimus nähdään välttämättömäksi, tietojen ylläpito tulisi voida kytkeä tavanomaisiin jatkuvan seurannan ja asiakkaan tuntemistietojen ylläpitomenettelyihin Lisäksi säännös vaatisi tarkennusta siihen, millaisia menettelyjä ilmoitusvelvollisilla tulisi olla, jotta eron tekeminen syytteiden, rikostutkinnan, oikeudenkäyntien ja tuomioiden välillä säännöksen edellyttämällä tavalla on mahdollinen.

FA lausuu myös, että rikostuomiota tai rikosta koskeva tieto saattaa olla pykälässä mainittujen käyttötarkoitusten kannalta välttämätön vielä viiden vuoden jälkeenkin asiakkaan rahanpesun riskin arvioimiseksi. Asiakasta koskevien yksittäisten tietojen poistaminen asiakassuhteen mahdollisesti vielä jatkuessa saattaisi myös johtaa ongelmiin asiakkaan tuntemista koskevien velvoitteiden täyttämisessä, minkä lisäksi se aiheuttaisi suhteetonta hallinnollista taakkaa ilmoitusvelvollisille verrattuna siihen, että tiedot poistettaisiin samanaikaisesti asiakkaan muiden tuntemistietojen tai vaikkapa asiakkaaseen liittyvän epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen tietojen kanssa. FA esittää, että rahanpesulain 3:3a:ssä tarkoitettua tietoa säilytettäisiin 3:3:n tai 4:3:n mukaisesti ja samalla luovutaan kategorisesta vaatimuksesta poistaa rikostuomiota tai rikosta koskeva tieto viimeistään viiden vuoden kuluttua siitä, kun tieto on ensimmäisen kerran rekisteröity.

FA lausuu, että velvoite säilyttää rikostuomioita ja rikoksia koskevat tiedot erillään asiakasrekisteristä voisi johtaa tilanteeseen, jossa asiakkaan tuntemistietoa käsittelevillä ilmoitusvelvollisen työntekijöillä ei ole käytössään kaikkia tarvittavia tietoja asiakkaaseen tai yksittäiseen toimeksiantoon liittyvän rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskin arvioimiseksi. FA esittääkin, että ehdotettu tietojen erillään pitämisen velvoite rajattaisiin koskemaan vain pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja selonottovelvollisuuden hoitamiseksi välttämättömiä tietoja. Sen sijaan 1 momentin 1 kohdan mukaisesti asiakassuhteeseen liittyvien rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskien arvioimiseksi käytettyjä tietoja voitaisiin säilyttää ja käsitellä asiakasrekisterissä muiden asiakkaan tuntemistietojen tapaan.

FA pitää lausuntonsa mukaan tärkeänä rekisteröidyn oikeutta saada pääsy tietoihin sekä tietojen oikaisemiseen. Kuitenkin pääsy tietoihin tulisi linjata selkeämmin epäilyttäviä liiketoimia koskevien tietojen säilyttämistä koskevien säännösten mukaan niin, ettei rekisteröidyllä olisi oikeutta saada pääsyä ehdotetun 1 momentin 2 kohdan mukaisiin selonottovelvollisuuden täyttämiseksi käsiteltäviin tietoihin, vaan ainoastaan 1 momentin 1 kohdan mukaisiin asiakassuhteeseen liittyvien rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskien arvioimiseksi käytettyihin tietoihin. Pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettujen tietojen osalta tarkastusoikeus tulisi toteuttaa rahanpesulain 4:3.2:n mukaisesti niin, että tietosuojavaltuutettu tarkastaa rekisteröidyn pyynnöstä näiden tietojen käsittelyn lainmukaisuuden.

**Valtiovarainministeriön vastaus:**

Ehdotettua säännöstä on pidetty sekä työryhmän valmistelun aikana että lausuntokierroksella tarpeellisena, koska voimassa olevan lain sanamuoto on epäselvä ja toisaalta Euroopan pankkiviranomaisen julkaisemissa rahanpesun riskien hallintaa kuvaavissa ohjeissa on nimenomaan kehotettu kiinnittämään huomiota rikostietoihin, joilla voi olla merkitystä asiakkaan varojen alkuperän selvittämisessä. Voimassa oleva rahanpesudirektiivi ei sinänsä edellytä rikostuomioihin ja rikoksiin liittyvien henkilötietojen käsittelyä ilmoitusvelvollisten toimesta. Nykyistä tilannetta, jossa ilmoitusvelvollinen ei voisi edes silloin, kun se saa luotettavasta tietolähteestä tiedon asiakkaaseensa liittyvästä rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen rikostuomiosta, käsitellä tätä tietoa, ei kuitenkaan ole pidetty erityisesti finanssisektorilla tyydyttävänä eikä se valtiovarainministeriön käsityksen mukaan vastaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevan sääntelyn tavoitteita. Tietoa käytettäisiin esimerkiksi perusteena asiakassuhteen tehostetulle seurannalle, mikä tällä hetkellä ei ole mahdollista. Vaikka ehdotettu säännös olisi samaa asiaa koskevaa sääntelyä kuin komission rahanpesuasetusta koskevan ehdotuksen 55 artikla, työryhmän enemmistö on pitänyt ehdotuksen toteuttamista kiireellisenä. On syytä huomioida, että komission asetusehdotuksen käsittely on vielä kesken, eikä käsittelyaikataulusta ole täyttä varmuutta, vaikka sinänsä on todennäköistä, että ehdotettu pykälä joudutaan kumoamaan lyhyelläkin aikavälillä.

On selvää, että ilmoitusvelvollisen ei ole tarpeen selvittää asiakkaan toiminnan rikollista luonnetta, vaan selonottovelvollisuus liittyy asiakassuhteeseen ja epätavallisia liiketoimia koskeviin tilanteisiin. Ehdotetun säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa se, että ilmoitusvelvollinen voi saamansa luotettavan tiedon perusteella arvioida esimerkiksi tarvetta asettaa asiakas tehostettuun seurantaan. On myös syytä huomata, että pykäläehdotus ei velvoittaisi ilmoitusvelvollista käsittelemään tietoa, vaan antaisi oikeuden käsitellä sitä.

Käsiteltävien henkilötietojen arkaluonteisuuden huomioiden valtiovarainministeriö pitää tarkoituksenmukaisina pykälään ehdotettuja rajauksia, ottaen huomioon myös tietosuoja-asetuksen 10 artiklasta seuraavan nimenomaisen suojatoimia koskevan vaatimuksen. Ehdotettua säännöstä valmistellessa on pyritty huomioimaan komission rahanpesuasetusta koskevan ehdotuksen 55 artikla:

Erityisiä henkilötietoryhmiä koskeva käsittely

1. Ilmoitusvelvolliset voivat käsitellä asetuksen (EU) 2016/679 9 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoryhmiä sekä kyseisen asetuksen 10 kohdassa tarkoitettuja rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä henkilötietoja siinä laajuudessa kuin on ehdottoman välttämätöntä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen ehkäisemiseksi 2 ja 3 kohdassa säädettyjä suojatoimenpiteitä soveltaen.
2. Ilmoitusvelvolliset voivat käsitellä asetuksen (EU) 2016/679 9 artiklan soveltamisalaan kuuluvia henkilötietoja edellyttäen, että
a) ilmoitusvelvolliset ilmoittavat nykyisille tai uusille asiakkailleen, että kyseisiin ryhmiin kuuluvia tietoja voidaan käsitellä tämän asetuksen vaatimusten täyttämiseksi;
b) tiedot ovat peräisin luotettavista lähteistä, ne ovat paikkansapitäviä ja ajantasaisia;
c) ilmoitusvelvollinen ottaa käyttöön korkeatasoisia turvatoimia asetuksen (EU) 2016/679 32 artiklan mukaisesti erityisesti tietojen luottamuksellisuuden suhteen.
3. Ilmoitusvelvolliset voivat käsitellä asetuksen (EU) 2016/679 10 artiklan soveltamisalaan kuuluvia henkilötietoja edellyttäen 2 kohdassa säädetyn lisäksi, että
a) kyseiset henkilötiedot liittyvät rahanpesuun, sen esirikoksiin tai terrorismin rahoitukseen;
voivat käsitellä asetuksen (EU) 2016/679 9 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoryhmiä sekä kyseisen asetuksen 10 kohdassa tarkoitettuja rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä henkilötietoja siinä laajuudessa kuin on ehdottoman välttämätöntä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen ehkäisemiseksi 2 ja 3 kohdassa säädettyjä suojatoimenpiteitä soveltaen.
b) ilmoitusvelvollisilla on käytössään menettelyjä, joiden avulla kyseisiä tietoja käsitellessä voidaan tehdä ero syytteiden, rikostutkinnan, oikeudenkäyntien ja tuomioiden välillä ottaen huomioon oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskeva perusoikeus, puolustautumisoikeus ja syyttömyysolettama.
4. Ilmoitusvelvolliset saavat käsitellä henkilötietoja tämän asetuksen perusteella ainoastaan rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumiseksi, eikä henkilötietoja saa edelleenkäsitellä kyseisten tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Henkilötietojen käsittely tämän asetuksen perusteella kaupallisiin tarkoituksiin on kielletty.

Ehdotettu pykälä tarkoittaisi samalla EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 10 artiklan sisältämän sääntelyliikkumavaran käyttöä. Lähtökohtaisesti rikostuomioihin ja rikoksiin liittyviä tietoja voi käsitellä vain viranomainen tai käsittelyn tulee tapahtua viranomaisen valvonnassa. Jotta se olisi mahdollista muille rekisterinpitäjille, artikla edellyttää nimenomaisesti, että rikostuomioihin ja rikoksiin liittyvien henkilötietojen käsittely perustuu joko EU-oikeuteen tai kansalliseen lainsäädäntöön. Ehdotetussa sääntelyssä on huomioitu EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 10 artikla ja muu keskeinen lainsäädäntö. Myös tietosuoja-asetuksen 10 artiklan edellyttämät erityiset suojatoimet on huomioitu lakiehdotuksessa ja sen perusteluissa.

Esityksen jatkovalmistelussa on huomioitu oikeuskanslerin ennakkotarkastusmuistiossa esitetyt huomiot ehdotuksen osalta. Oikeuskansleri on nostanut esiin sen, että komission asetusehdotuksen 55 artiklan 3 kohdan b alakohdassa edellytetään ilmoitusvelvollisilla olevan käytössään menettelyjä, joiden avulla kyseisiä tietoja käsitellessä voidaan tehdä ero syytteiden, rikostutkinnan, oikeudenkäyntien ja tuomioiden välillä ottaen huomioon oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskeva perusoikeus, puolustautumisoikeus ja syyttömyysolettama. Oikeuskanslerin muistion mukaan täsmällisen ja tarkkarajaisen sääntelyn vaatimuksesta seuraa, että mainittu edellytys on jatkovalmistelussa kirjattava näkyviin uuteen 3 a §:ään, eikä sitä voida jättää vain hallituksen esityksen perustelulausumien varaan.

Valtiovarainministeriö pitää pykälään ehdotettuja rajauksia ja suojatoimia (kuten tietojen erillään säilyttäminen) välttämättöminä, ottaen huomioon käsiteltävien tietojen arkaluonteisuuden sekä sen, minkälaisia vaikutuksia ja riskejä tietojen käsittelyllä voi olla rekisteröidyn henkilötietojen suojaan ja oikeuksiin. Ehdotettua viiden vuoden säilytysaikaa voidaan myös pitää selkeänä rekisterinpitäjän (ilmoitusvelvollisen) toiminnan kannalta sekä tarkoituksenmukaisena ja

oikeasuhteisena sen mukaisesti, mitä tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohta ja 10 artikla edellyttävät.

Valtiovarainministeriö viittaa perustuslakivaliokunnan lausuntoon, jossa ei ole nostettu esiin erityisiä valtiosääntöisiä ongelmia, mutta kiinnitetään huomiota adverse media –tietojen luotettavuuden merkitykseen. Perustuslakivaliokunnan mielestä tältä osin on merkityksellistä, että säännösehdotuksen mukaan ilmoitusvelvollisella on oikeus käsitellä tällaista henkilötietoa, jos se on peräisin luotettavasta lähteestä ja on paikkansapitävä ja ajantasainen. Säännöksen mukaan ilmoitusvelvollisella on myös oltava käytössään menettelyjä, joiden avulla kyseistä tietoa käsiteltäessä voidaan tehdä ero syytteiden, rikostutkinnan, oikeudenkäyntien ja tuomioiden välillä ottaen huomioon oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskeva perusoikeus, puolustautumisoikeus ja syyttömyysolettama.

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että tiedon käsittely on rajattu ehdotetussa pykälässä tiedon välttämättömyyteen yksittäisten tarkoitusten lisäksi. Tämä täyttää valtiovarainministeriön käsityksen mukaan valtiosäännöstä johtuvat vaatimukset. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota myös tarpeeseen varmistua ehdotetun sääntelyn yhdenmukaisuudesta tietosuoja-asetuksen kanssa. Siltä osin TSVT:n lausunnossa esitetyt huomiot ovat merkityksellisiä. Valtiovarainministeriö toteaa, että ehdotetuissa suojatoimissa on pyritty huomioimaan tulevan EU-oikeuden sisältö siinä määrin kuin se on ollut valmistelun aikana tiedossa. Erityiset menettelyt esimerkiksi rikostutkintavaiheen erottamiseksi syytteestä tai lopullisesta tuomiosta voisivat tarkoittaa sitä, että tietojärjestelmä mahdollistaisi erilaisten huomioiden kirjaamisen tiedon yhteyteen. Valtiovarainministeriö pitää sääntelyn tarkkarajaisuuden huomioiden ehdotettuja suojatoimia muutoin riittävinä, mutta katsoo, että TSVT:n lausunnon huomio lähteen luotettavuutta ja tiedon oikeellisuutta koskevan merkinnän tekemisestä olisi perusteltu ylimääräinen suojatoimi pykäläehdotuksen 3 momentissa. Vastaava suojatoimi olisi perusteltu myös pykäläehdotuksen 4 momentissa. Ne voisivat myös helpottaa ilmoitusvelvollisen suorittamaa arviointia lähteen luotettavuudesta, mihin TSVT:n lausunnossa kiinnitetään huomiota. Valtiovarainministeriö ehdottaa säännöksiä täsmennettäväksi seuraavasti:

> 3 a §
> Rikostuomioita ja rikoksia koskevan tiedon käsittely
>
> *Ilmoitusvelvollisella on oikeus käyttää ja muutoin käsitellä asiakkaan tuntemistietona sellaista asiakkaaseen tai tämän tosiasialliseen edunsaajaan kohdistuvaa rikostuomiota tai rikosta koskevaa tietoa, joka on yleisesti saatavilla, jos tieto on välttämätön:*
> *1) asiakassuhteeseen liittyvien rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskien arvioimiseksi; tai*
> *2) epätavalliseen liiketoimeen liittyvän 3 luvun 4 §:ssä säädetyn selonottovelvollisuuden hoitamiseksi.*
> *Edellä 1 momentissa tarkoitetun henkilötiedon on liityttävä rahanpesuun, terrorismin rahoittamiseen tai siihen rikokseen, jolla rahanpesun kohteena oleva tai terrorismin rahoittamiseen käytettävä omaisuus tai rikoshyöty on saatu tai saataisiin.*
> *Ilmoitusvelvollisella on oikeus käsitellä 1 momentin mukaista henkilötietoa, jos se on peräisin luotettavasta lähteestä ja on paikkansapitävä ja ajantasainen. Ilmoitusvelvollisen on mahdollisuuksien mukaan merkittävä tiedon yhteyteen, mistä lähteestä tieto on peräisin ja lähteen luotettavuutta koskeva arvio.*
> *Ilmoitusvelvollisella on oikeus käsitellä 1 momentin mukaista henkilötietoa, jos ilmoitusvelvollisella on käytössään menettelyjä, joiden avulla kyseistä tietoa käsiteltäessä voidaan tehdä ero syytteiden, rikostutkinnan, oikeudenkäyntien ja tuomioiden välillä ottaen huomioon oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskeva perusoikeus, puolustautumisoikeus ja syyttömyysolettama. Ilmoitusvelvollisen on*

*mahdollisuuksien mukaan merkittävä tiedon yhteyteen, mihin rikosprosessin vaiheeseen tieto liittyy.*
*Edellä 1 momentissa tarkoitettu henkilötieto on säilytettävä erillään asiakasrekisteristä ja poistettava viimeistään viiden vuoden kuluttua siitä, kun tieto on ensimmäisen kerran rekisteröity.*
*Mitä tietosuojalain 6 §:n 2 momentissa säädetään toimenpiteistä rekisteröidyn oikeuksien suojaamiseksi, sovelletaan myös käsiteltäessä tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettua henkilötietoa.*

16 § Varojen jäädyttämiseen liittyvä asiakkaan tunteminen

Rahanpesulain 3 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 16 §, jossa säädettäisiin ilmoitusvelvollisen velvollisuudesta huomioida asiakkaan tuntemista koskevissa menettelyissään EU:n pakoteasetuksiin sisältyvät velvoitteet nimettyjen tahojen varojen jäädyttämiseksi ja kiellot luovuttaa näille varoja sekä jäädyttämislain mukaiset jäädyttämispäätökset.

Hallintovaliokunta pitää lausuntonsa mukaan ehdotusta tarpeellisena ja kannattaa ehdotusta. Valiokunta tuo lausunnossaan esiin, että esityksessä ehdotetulla muutoksella on merkittäviä vaikutuksia aluehallintoviraston toimintaan. Muutos merkitsee valvontaviranomaisen valvonta- ja seuraamustoimivallan laajennusta. Pakotteiden noudattamisen valvonta on aluehallintovirastolle uusi tehtävä. Hallintovaliokunta pitää lausuntonsa mukaan tärkeänä, että valvontaviranomaisten riittävät resurssit turvataan.

Aluehallintovirasto pitää lausuntonsa mukaan ehdotettuja muutoksia tarpeellisina ja kannattaa ehdotusta. Ehdotus selventäisi pakote- ja jäädytyslainsäädännön noudattamisen käytännön vaatimuksia. Esityksessä ehdotetulla muutoksella on merkittäviä vaikutuksia aluehallintoviraston toimintaan. Muutos merkitsee valvontaviranomaisen valvonta- ja seuraamustoimivallan laajennusta kattamaan sen valvonnan, että ilmoitusvelvollinen on järjestänyt toimintansa pakotteisiin liittyvien velvoitteiden edellyttämällä tavalla. Pakotteiden noudattamisen valvonta on aluehallintovirastolle uusi tehtävä, jonka hoitaminen edellyttää sellaista erityisosaamista, jota ei tällä hetkellä aluehallintovirastossa ole. Pakotteiden noudattamisen tehokkaaksi valvomiseksi valvontaviranomaisten riittävät resurssit on turvattava. Varsinkin nyt vallitsevassa tilanteessa tehokas pakotteiden noudattamisen valvonta olisi ensiarvoisen tärkeää.

Finanssivalvonta pitää lausuntonsa mukaan kannatettavana ja erityisesti nykytilanteessa tärkeänä sitä, että rahanpesulakiin otetaan nimenomainen säännös, joka velvoittaa ilmoitusvelvolliset toteuttamaan riittävät toimenpiteet sen varmistamiseksi, että EU:n pakoteasetuksissa nimettyjen tai keskusrikospoliisin jäädyttämispäätöksen kohteena olevien tahojen varat jäädytetään ja että näille tahoille ei luovuteta varoja. Esityksen mukaisella rahanpesulakiin lisättävällä säännöksellä tehostettaisiin velvoitteiden noudattamista täytäntöönpanoa asettamalla ilmoitusvelvollisille ennakollinen velvollisuus järjestää toimintansa siten, että ne pystyvät tosiasiallisesti havaitsemaan sellaiset varat, joita jäädyttämisvelvoite koskee ja toimimaan sen edellyttämällä tavalla. Vaikka ilmoitusvelvollisten tulee jo nykyään noudattaa pakoteasetuksia ja jäädyttämislakia, valvontaa ei ole osoitettu minkään viranomaisen tehtäväksi eikä siten esimerkiksi rahanpesulain noudattamista valvovilla tahoilla ole toimivaltaa valvoa, että ilmoitusvelvolliset ovat järjestäneet toimintansa varojen jäädyttämisvelvoitteen ja siihen liittyvän varojen luovuttamiskiellon edellyttämällä tavalla eivätkä valvojat voi valvonnassaan puuttua mahdollisiin laiminlyönteihin. Myös FATF on huomauttanut Suomea koskevassa maa-arviossaan pakotteiden valvontaan liittyvistä puutteista.

FA pitää lausuntonsa mukaan ratkaisua ongelmallisena ja katsoo, että tarvittavat muutokset olisi ollut luontevampaa tehdä ns. pakote- ja jäädyttämislakeihin. Mikäli ehdotettu sääntelyratkaisu kuitenkin nähdään tarkoituksenmukaiseksi ja toteuttamiskelpoiseksi, FA haluaa kiinnittää

huomiota siihen, että samalla on varmistettava, että myös rahanpesulain aineelliset säännökset muokataan laajennusta vastaavaksi.

**Valtiovarainministeriön vastaus:**

Valtiovarainministeriö haluaa tuoda esiin, että ehdotettu sääntelyratkaisu on hyväksytty hallituksen esitystä valmistelleessa työryhmässä ja esityksen jatkovalmistelussa ehdotukseen on tehty lähinnä kielellisiä täsmennyksiä. Valtiovarainministeriö ei näe tarpeelliseksi muuttaa ehdotusta tältä osin ja pitäytyy hallituksen esityksen mukaisessa ehdotuksessa.

7 luku – Valvonta

3 § Tarkastusoikeus

Rahanpesulain 7 luvun 3 §:ään ehdotetaan uutta 2 momenttia, jossa säädetään valvontaviranomaisen ja asianajajayhdistyksen oikeudesta suorittaa tarkastus myös etäyhteyksien avulla tietoturvallista menettelyä käyttäen taikka valvontaviranomaisen tai asianajajayhdistyksen osoittamassa muussa paikassa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa.

Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että nyt ehdotettavassa etäyhteyksin tapahtuvassa tarkastuksessa on mahdollista, että tarkastuksen kohteena oleva henkilö sijaitsee perustuslain 10 §:n suojaaman kotirauhan piirissä. Perustuslakivaliokunnan mielestä ehdotettu sääntely soveltamisalaltaan merkittävän laajana ei tässä tapauksessa täytä perustuslain säännöksessä asettuja perusoikeuksien turvaamisen tai rikosten selvittämisen edellytyksiä sellaisena kuin niitä on perustuslakivaliokunnan vakiintuneessa käytännössä sovellettu (esim. PeVL 9/2019 vp ja siinä viitatut lausunnot). Perustuslakivaliokunnan mielestä tarkastus on toimitettava siten, ettei etäyhteyksin toteutettavaa tarkastusta uloteta varsinaisesti kotirauhan suojaamiin eli pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviin tiloihin ja siellä oleskelevien henkilöiden toimintaan. Lausunnossa todetaan, että etäyhteyksin toteutettavan tarkastuksen toimittamisesta ei ole ehdotuksessa tarkempia säännöksiä. Kotirauhan suojan kannalta keskeinen rajaus, jonka mukaan videoyhteyttä ei tule käyttää fyysisen tilan kuvaamiseen, ilmenee vain hallituksen esityksen perustelumaininnasta (s. 65, 74). Perusteluissa viitataan myös siihen, että teknologian avulla on mahdollista rajata videokuva niin, että vain ilmoitusvelvollisen edustaja näkyy kuvassa. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan tarkastuksen toteuttamiseen käytettävä yhteys on säännösperustaisesti rajoitettava näkö- ja kuuloyhteyteen tarkastuksen kohteena olevaan henkilöön ja näkymään niihin ilmoitusvelvollisen järjestelmiin, joihin tarkastuksessa on välttämätöntä päästä. Sääntelyä on valiokunnan mielestä välttämätöntä täsmentää siten, että siinä säädöspohjaisesti varmistetaan etäyhteyksin tapahtuvan tarkastuksen toimittaminen kotirauhan suojaan puuttumattomalla tavalla. Vaihtoehtoisesti sääntelyä on muutettava siten, että se täyttää perustuslain 10 §:n 3 momentissa kotirauhan piiriin puuttuvalle toimenpiteelle asetetut edellytykset. Sääntelyä voidaan edelleen rajata myös siten, että sen nojalla ei ole mahdollista tehdä tarkastuksia etäyhteyksin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Jollei kotirauhan piiriin ulottuva tarkastustoimivaltuus ole kaikilta osin EU-sääntelyn edellyttämää, tällaisen täsmennyksen, muutoksen tai rajauksen tekeminen on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelylle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Lakivaliokunnan lausunnon mukaan se ei hallituksen esityksen ja saamansa selvityksen perusteella oman toimialansa kannalta näe ehdotetussa tarkastusta koskevassa sääntelyssä asiallista huomautettavaa.

Aluehallintovirasto kannattaa ehdotusta sellaisenaan. Muutos on tarpeen esimerkiksi epidemioiden kestäessä tai muissa vielä ennakoimattomissa tilanteissa, joissa tarkastusta ei ole mahdollista suorittaa ilmoitusvelvollisen toimitiloissa. Esimerkiksi epidemioiden pitkittyessä

valvojien valvontatyön seisahtuminen pitkäksi aikaa olisi kestämätöntä. Ylläkuvattujen poikkeustilanteiden lisäksi aluehallintovirasto pitää ehdotettua muutosta tarpeellisena sen tavanomaisessa valvontatyössä. Aluehallintoviraston valvottaviin kuuluu runsaasti pieniä toimijoita, joilla ei ole erillisiä toimitiloja, vaan jotka harjoittavat toimintaansa kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa. Ilmoitusvelvolliset ovat tältä osin keskenään eriarvoisessa asemassa, sillä kotitoimistossa liiketoimintaa harjoittavan toimijan kynnys joutua tarkastuksen kohteeksi on erittäin korkea. Säätämällä mahdollisuus suorittaa tarkastus etäyhteyden avulla taikka valvojan osoittamassa muussa paikassa ratkaisee tämän epäkohdan. Tällöin kotitoimistossa liiketoimintaa harjoittavan oikeus yksityisyyteen ja kotirauhan suojaan säilyisivät, mutta samalla mahdollistettaisiin toimijan liiketoiminnan tarkastaminen samanlaisin edellytyksin muiden alan toimijoiden kanssa.

Finanssivalvonta pitää lausuntonsa mukaan esityksen ehdotuksia rahanpesulain 7 luvun 3 §:n muuttamiseksi välttämättöminä, tarpeellisina ja kannatettavina. Finanssivalvonta esittää, että hallituksen esityksessä ehdotettua rahanpesulain 7 luvun 3 §:än tarkastusoikeutta koskevaa uutta muotoilua täydennettäisiin siten, että tarkastusoikeus kattaisi myös lain nojalla annettujen määräysten noudattamisen valvonnan (täydennys lihavoituna). Tämän teknisen korjauksen myötä pykälän ensimmäinen virke olisi myös sisällöltään yhteneväinen toisen virkkeen kanssa, joka koskee asiakirjojen ja muiden tallenteiden toimittamista tarkastusta varten siinä laajuudessa kuin on tarpeen mm. rahanpesulain nojalla annettujen määräysten mukaisen valvontatehtävän hoitamiseksi.

> *Valvontaviranomaisella ja asianajajayhdistyksellä on oikeus tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten **tai määräysten** noudattamisen valvomiseksi suorittaa tarkastus myös etäyhteyksien avulla tietoturvallista menettelyä käyttäen taikka valvontaviranomaisen tai asianajajayhdistyksen osoittamassa muussa paikassa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa.*

**Valtiovarainministeriön vastaus:**

Valtiovarainministeriö esittää perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten ehdotettua rahanpesulain 7 luvun 3 §:n säännöstä täydennettäväksi niin, että tarkastuksen toteuttamiseen käytettävä yhteys olisi rajoitettava näkö- ja kuuloyhteyteen tarkastuksen kohteena olevaa ilmoitusvelvollista edustavaan henkilöön ja näkymään niihin ilmoitusvelvollisen järjestelmiin, joihin tarkastuksessa on välttämätöntä päästä. Tällä tavoin varmistettaisiin etäyhteyksin tapahtuvan tarkastuksen toimittaminen kotirauhan suojaan puuttumattomalla tavalla.

Rahanpesulain 9 luvun 6 §:ssä säädetään valvontaviranomaisten määräyksenantovaltuudesta. Käsitteellä ”säännös” tarkoitettaneen valtiovarainministeriön käsityksen mukaan lain tai asetuksen tasoisia oikeussääntöjä eikä se yleiskäsitteenä kattaisi selkeästi määräyksiä. Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että ehdotus poikkeaa nykyisistä lainkirjoitusohjeista, mutta samalla haluaa tuoda esille, että rahanpesulaissa on toisaalla kohdissa, joita hallituksen esityksessä ei ole esitetty muutettaviksi, viitattu samalla tavoin lain lisäksi sen nojalla annettuihin säännöksiin ja määräyksiin. Johdonmukaisuussyistä olisi perusteltua, että Finanssivalvonnan esittämä muutosehdotus määräysten lisäämiseksi kyseiseen lainkohtaan otettaisiin huomioon.

Tämän perusteella valtiovarainministeriö kannattaa rahanpesulain tarkastusoikeutta koskevaa säännöstä täydennettäväksi perustuslakivaliokunnan ja Finanssivalvonnan esittämällä tavalla ja täten ehdottaa 7 luvun 3 §:n ehdotetun uuden 2 momentin säännöstä muutettavaksi seuraavasti:

> 3 § 2 momentti
>
> *Valvontaviranomaisella ja asianajajayhdistyksellä on oikeus tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten noudattamisen valvomiseksi suorittaa 1 momentissa tarkoitettu tarkastus myös etäyhteyksien avulla*

*tietoturvallista menettelyä käyttäen taikka valvontaviranomaisen tai asianajajayhdistyksen osoittamassa muussa paikassa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa. Etäyhteyksin toteutettavassa tarkastuksessa näkö- ja kuuloyhteys saa kohdistua ainoastaan tarkastuksen kohteena olevaa ilmoitusvelvollista edustavaan luonnolliseen henkilöön tai niihin ilmoitusvelvollisen järjestelmiin, joihin valvontaviranomaisen tai asianajajayhdistyksen on tarkastuksessa välttämätöntä päästä. Ilmoitusvelvollisen on valvontaviranomaisen tai asianajajayhdistyksen pyynnöstä toimitettava ilmoitusvelvollisen toimintaa ja hallintoa koskevat asiakirjat ja muut tallenteet tarkastusta varten siinä laajuudessa kuin on tarpeen tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaisen valvontatehtävän hoitamiseksi.*

**Lausuntojen ehdotukset, jotka eivät sisälly hallituksen esitykseen**

Asianajajan rikosoikeudellinen virkavastuu rahanpesulain mukaisessa valvontatehtävässä

Perustuslakivaliokunta tuo lausunnossaan esiin, että julkisen hallintotehtävän hoitaminen edellyttää, että henkilöt toimivat tehtävässään virkavastuulla (esim. PeVL 22/2020 vp, s. 2, PeVL 1/2008 vp, s. 3, PeVL 18/2007 vp, s. 7, PeVL 20/2006 vp, s. 2, PeVL 33/2004 vp, s. 7). Valiokunta lausuu, että asianajajayhdistyksen tehtäviä rahanpesulain soveltamisessa suorittavan henkilön rikosoikeudellista vastuusta ei ole säädetty rahanpesulaissa. Lausunnon mukaan lakiin on välttämätöntä lisätä säännös siitä, että asianajajayhdistyksessä tarkastuksen toimittavaan ja valvontatehtävää hoitavaan henkilöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä henkilön hoitaessaan asianajajayhdistykselle kuuluvia julkisia hallintotehtäviä (esim. PeVL 15/2019 vp, s. 4).

**Valtiovarainministeriön vastaus:**

Perustuslakivaliokunta ehdottaa rahanpesulakia täydennettäväksi siten, että asianajajayhdistyksessä tarkastuksen toimittavaan ja valvontatehtävää hoitavaan henkilöön sovellettaisiin rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä henkilön hoitaessaan asianajajayhdistykselle kuuluvia julkisia hallintotehtäviä. Valtiovarainministeriö toteaa, että rahanpesulain esitöiden mukaisesti asianajajayhdistys hoitaa valvontatehtävää, joka muiden ilmoitusvelvollisten osalta on säädetty viranomaisen tehtäväksi, ja tehtävään liittyy julkisen vallan käyttöä. Asianajajayhdistyksen tehtäviä rahanpesulain soveltamisessa suorittavan henkilön rikosoikeudellista vastuuta koskevaa säännöstä ei sisälly rahanpesulakiin tai asianajajista annettuun lakiin. Asianajajista annetun lain 6 §:n 2 momentin mukaan valvontatehtävistä vastaavan asianajajayhdistyksen hallituksen jäsenet toimivat virkavastuulla ratkaistessaan asianajajayhdistyksen jäsenyyttä koskevia asioita. Tämä säännös ei kuitenkaan kata rahanpesulain mukaista valvontatehtävää eikä rahanpesulakiin sisälly rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Perustuslakivaliokunta katsoo, että lakiin on siten välttämätöntä lisätä säännös siitä, että asianajajayhdistyksessä tarkastuksen toimittavaan ja valvontatehtävää hoitavaan henkilöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä henkilön hoitaessaan asianajajayhdistykselle kuuluvia julkisia hallintotehtäviä. Tämän perusteella valtiovarainministeriö ehdottaa rahanpesulain 7 luvun 1 §:ään lisättäväksi uuden 6 momentin seuraavasti:

1 § 6 momentti

*Edellä 2 momentissa tarkoitettua valvontatehtävää asianajajayhdistyksessä hoitavaan henkilöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen hoitaessaan kyseistä tehtävää. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).*

Rahanpesulain 2 luvun 3 § Ilmoitusvelvollisen riskiarvio ja 9 luvun 1 § Työntekijöiden koulutus ja suojeleminen sekä toimintaohjeet

Finanssivalvonnan lakivaliokunnalle toimittaman lausunnon mukaan se pitää valitettavana, että hallituksen esitysluonnoksessa rahanpesulain 2 luvun 3 §:n 2 momentin 1 kohtaan täydennettäväksi ehdotetut lisäykset käytettävien riskienhallintamallien kuvaamisesta ja todentamisesta sekä kehittämisestä jätettiin jatkovalmistelussa pois hallituksen esityksestä. Edelleen Finanssivalvonta pitää valitettavana, että myös rahanpesulain 2 luvun 3 §:n 2 momentin 3 kohtaan esitetty lisäys sisällyttää toimintaperiaatteisiin, menettelytapoihin ja valvontaan sisäinen valvonta, vaatimustenmukaisuuden hallinta sekä vaatimustenmukaisuudesta vastaavan henkilön nimittäminen johdon tasolla, jätettiin jatkovalmistelussa pois. Lausunnon mukaan jatkovalmistelussa poisjätettyjen kohtien myötä kansallinen rahanpesulaki ei tältä osin vastaa edelleenkään neljännen rahanpesudirektiivin sisältöä. Kansallisessa lainsäädännössä olevat eroavaisuudet rahanpesudirektiiveihin nähden aiheuttavat siten Finanssivalvonnan valvottaville haasteita niiden sovellettavaksi tulevien kansainvälisten suositusten ja ohjeiden noudattamisessa. Finanssivalvonta ei kuitenkaan esitä enää tässä vaiheessa, että jatkovalmistelussa hallituksen esityksestä poisjätettyjä 2 luvun 3 §:n 2 momentin täydennyksiä tulisi eduskuntakäsittelyn yhteydessä sisällyttää lakiin. Finanssivalvonta esittää kuitenkin voimassa olevan sääntelyn terminologiaan liittyvän tulkinnanvaraisuuden vähentämiseksi teknisenä muutoksena rahanpesulain 9 luvun 1 §:n 1 momentin toiseen ja kolmanteen virkkeeseen seuraavaa muutosta:

> *Ilmoitusvelvollisen on nimettävä johdostaan henkilö, joka siinä vastaa tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten **ja määräysten** noudattamisen valvonnasta. Ilmoitusvelvollisen on nimettävä myös ~~henkilö, joka vastaa tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen sisäisestä valvonnasta~~, vaatimustenmukaisuudesta vastaava henkilö, jos se on perusteltua ilmoitusvelvollisen koko ja luonne huomioon ottaen.*

**Valtiovarainministeriön vastaus:**

Rahanpesulain 9 luvun 1 § 1 momentissa lain ja säännösten noudattamisen sisäisellä valvonnalla on tulkittu tarkoitettavan compliance-toimintoa ja lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen sisäisestä valvonnasta vastaavalla henkilöllä vaatimustenmukaisuudesta vastaavaa henkilöä (compliance officer). Vaatimustenmukaisuudesta vastaavan henkilön on puolestaan tulkittu vastaavan rahanpesun ja terrorismin rahoittamista koskevan sääntelyn sekä ilmoitusvelvollisten omien toimintaperiaatteiden ja menettelytapojen noudattamisen valvonnasta.

Sisäinen valvonta on laaja kokonaisuus, jota toteutetaan ilmoitusvelvollisen organisaatiossa sen eri tasoilla ja eri toiminnoissa. Compliancella puolestaan on oma roolinsa sisäisessä valvonnassa, mutta viime kädessä sisäisestä valvonnasta vastaa ilmoitusvelvollisen johto. Olisi selkeämpää, jos laissa käytettäisiin termiä vaatimuksenmukaisuudesta vastaava henkilö, joka on yleisesti käytetty käännös compliance officer -termistä.

Tämä muutos poistaisi myös mahdollisuuden tulkita lakia niin, että sisäisen valvonnan järjestäminen olisi ehdollista. Vaikka vaatimustenmukaisuudesta vastaavan henkilön nimittämisen osalta on laissa haluttu jättää ilmoitusvelvolliselle harkintavaltaa, on tärkeää ymmärtää, että kaikilla ilmoitusvelvollisilla tulee olla valvonta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien vähentämiseksi ja tehokkaaksi hallitsemiseksi. Tämä velvollisuus valvonnan järjestämiseen on ilmaistu myös rahanpesulain 2 luvun 3 §:n 2 momentissa.

Finanssivalvonnan ehdotus pitää sisällään myös säännökseen tehtävän täydennyksen määräysten noudattamisen valvonnasta vastaavasti kuin 7 luvun ehdotetun uuden 3 §:n osalta. Valtiovarainministeriö kiinnittää tässäkin tapauksessa huomiota siihen, että ehdotus poikkeaa

nykyisistä lainkirjoitusohjeista, mutta samalla haluaa tuoda esille, että rahanpesulaissa on toisaalla kohdissa, joita hallituksen esityksessä ei ole esitetty muutettaviksi, viitattu samalla tavoin lain lisäksi sen nojalla annettuihin säännöksiin ja määräyksiin. Johdonmukaisuussyistä olisi perusteltua, että Finanssivalvonnan esittämä muutosehdotus määräysten lisäämiseksi kyseiseen lainkohtaan otettaisiin huomioon.

Valtiovarainministeriö kannattaa Finanssivalvonnan ehdotusta rahanpesulain 9 luvun 1 §:n 1 momentin johtolauseen muuttamiseksi terminologiaan liittyvän tulkinnanvaraisuuden vähentämiseksi seuraavasti:

> 9 luku 1 § 1 momentti:
>
> *Ilmoitusvelvollisen on huolehdittava, että sen työntekijät saavat koulutuksen tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen varmistamiseksi. Ilmoitusvelvollisen on nimettävä johdostaan henkilö, joka siinä vastaa tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvonnasta. Ilmoitusvelvollisen on nimettävä myös vaatimustenmukaisuudesta vastaava henkilö, jos se on perusteltua ilmoitusvelvollisen koko ja luonne huomioon ottaen. Jos ilmoitusvelvollinen on osa konsernia tai muuta taloudellista yhteenliittymää, sen tulee lisäksi noudattaa konsernin tai muun taloudellisen yhteenliittymän sisäisiä menettelytapoja ja ohjeita tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen varmistamiseksi. Näiden konsernin tai muun taloudellisen yhteenliittymän sisäisten menettelytapojen tulee kattaa vähintään:*

Rahanpesulain 3 luvun 3 § asiakkaan tuntemistiedot ja niiden säilyttäminen

FA lausuu lisäksi, että rahanpesulain 3 luvun 3 §:n 5 momentin säännöksen sanamuotoa korjattaisiin niin, että se vastaisi EU:n neljännessä rahanpesudirektiivissä tarkoitettua sanamuotoa. Säännös perustuu neljännen rahanpesudirektiivin johdanto-osan 43 kappaleeseen ja V luvun 41 artiklan 2 kohtaan, joissa henkilötietojen käyttämisen sijaan puhutaan niiden käsittelemisestä. Koska käsitteleminen on käsitteenä olennaisesti laajempi, FA esittää, että lain soveltamisen selkeyttämiseksi sanamuotoa muutetaan muotoon:

> *Asiakkaan tuntemistietoja tai muita henkilötietoja, jotka on hankittu ainoastaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi ja paljastamiseksi, ei saa **käsitellä** tarkoitukseen, joka on yhteen sopimaton näiden tarkoitusten kanssa.*

**Valtiovarainministeriön vastaus:**

Valtiovarainministeriö kannattaa FA:n ehdotusta rahanpesulain 3 luvun 3 §:n 5 momentin säännöksen sanamuodon korjaamiseksi rahanpesudirektiiviä vastaavaksi seuraavasti:

> 3 luku 3 § 5 momentti:
>
> *Asiakkaan tuntemistietoja tai muita henkilötietoja, jotka on hankittu ainoastaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi ja paljastamiseksi, ei saa käsitellä tarkoitukseen, joka on yhteen sopimaton näiden tarkoitusten kanssa.*

**Talousvaliokunnalle huomioitavaksi**

Valtiovarainministeriö on kirjallisessa asiantuntijalausunnossaan talousvaliokunnalle (22.3.2022) tuonut esille, että hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen mukaisesta rahanpesulain 3 luvun 8 pykälän 1 momenttia koskevasta lakiehdotuksesta (s. 83) ja liitteenä olevista rinnakkaisteksteistä

(s. 94) virheellisesti puuttuu kokonaan seuraava voimassa olevan lain mukainen lainkohta: ”*Ilmoitusvelvollinen ei saa noudattaa yksinkertaistettua asiakkaan tuntemismenettelyä, jos ilmoitusvelvollinen havaitsee poikkeuksellisia tai epäilyttäviä liiketoimia*.” Tarkoituksena ei ole ollut ehdottaa kyseistä lainkohtaa poistettavaksi. Lisäksi tarkoitus olisi yhtenäistää rahanpesulain käsitteistöä muuttamalla käsitteet ”poikkeuksellinen”, ”epätavanomainen” ja ”tavanomaisesta poikkeava” käsitteeksi ”epätavallinen”, kuten hallituksen esityksen perusteluissa todetaan. Täten kyseisessä lainkohdassa tulisi korvata sana "poikkeuksellisia" sanalla "epätavallisia". Näin ollen valtiovarainministeriö ehdottaa 3 luvun 8 §:n 1 momentin säännöstä muutettavaksi seuraavasti:

> 3 luku 8 § 1 momentti
>
> *Ilmoitusvelvollinen saa 2, 3, 4 ja 6 §:ää sovellettaessa noudattaa yksinkertaistettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi, jos ilmoitusvelvollinen riskiarvion perusteella arvioi, että asiakassuhteeseen tai yksittäiseen liiketoimeen liittyy vähäinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski. Ilmoitusvelvollisen on kuitenkin seurattava asiakassuhdetta 4 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla epätavallisten tai epäilyttävien liiketoimien havaitsemiseksi. Ilmoitusvelvollinen ei saa noudattaa yksinkertaistettua asiakkaan tuntemismenettelyä, jos ilmoitusvelvollinen havaitsee epätavallisia tai epäilyttäviä liiketoimia.*

**Lakien voimaantuloa koskevat muutosehdotukset**

FA esittää lausunnossaan, että lakien voimaantuloa siirrettäisiin 1.10.2022 ja rahanpesulain 1 luvun 4 §:n 1 momentin 11 kohdan i alakohdan, 3 luvun 3 §:n 2 momentin 2 kohdan ja 13 §:n osalta 1.6.2023 asti. Valtiovarainministeriö jättää lakien voimaantuloajankohdan talousvaliokunnan harkintaan.

**Lopuksi**

Finanssivalvonnan ja FA:n lausunnoissa on tuotu esiin useita muitakin kuin edellä käsiteltyjä lainmuutostarpeita, joita esitetään muutettavaksi tämän hallituksen esityksen ehdotusten yhteydessä tai arvioitavaksi tulevien sääntelyhankkeiden yhteydessä. Valtiovarainministeriö haluaa kiinnittää valiokunnan huomiota siihen, että näitä muutosehdotuksia ei ole käsitelty esitystä valmistelleessa valtiovarainministeriön asettamassa laaja-alaisessa työryhmässä, eikä useimpia niistä ole tuotu esiin hallituksen esityksen luonnoksen lausuntokierroksella.

Valtiovarainministeriö seuraa ja arvioi aktiivisesti rahanpesulainsäädännön muutostarpeita. Valtiovarainministeriössä on suunnitteilla hallituksen esitys mm. rahanpesulainsäädännön muuttamiseksi niiltä osin kuin on tarpeellista viranomaisten ja ilmoitusvelvollisten tietojenvaihdon tehostamiseksi. Valtiovarainministeriö osallistuu myös EU:n rahanpesulainsäädännön uudistamisneuvotteluihin ja arvioi kansallisten lainmuutosten tarvetta ja aikataulua suhteessa niihin.